

PRIVALOMOJO ĮMONĖS BENDROSIOS CIVILINĖS ATSAKOMYBĖS DRAUDIMO UŽ ŽALĄ, PADARYTĄ APLINKOS UŽTERŠIMU, TIKSLAS IR PROBLEMINIAI ASPEKTAI

Sigita Kausteklytė-Tunkevičienė*

*MRU Viešojo saugumo fakulteto Teisės katedros lektorė
Putvinskio g. 70, LT 44211 Kaunas
Tel.: +370 686 35012, el. paštas: korcula45@yahoo.com*

Anotacija. Dėl ekonominės veiklos prastėjanti ekosistemų būklė, biologinės įvairovės mažėjimas, įpareigoja visuomenę svarstyti ir ieškoti optimalių aplinkos išsaugojimo būdų bei garantijų. Žalos, padarytos aplinkai, atlyginimas ir aplinkos būklės atkūrimas laikytini ypatingai svarbiomis aplinkos išsaugojimo garantijomis, kurių įgyvendinimo užtikrinimui naudojamos ir atitinkamos finansinio saugumo priemonės, tokios kaip garantija, laidavimas, draudimas. Įvairių finansinių priemonių dėl atsakomybės už žalą aplinkai vienas iš pagrindinių tikslų yra užtikrinti, kad už bendrovę, kuri neturi pakankami piniginių lėšų likviduoti aplinkai padarytos žalos, ji būtų atlyginta, bet ne vyriausybės ir ne visuomenės lėšomis. Netiesioginis šių priemonių tikslas yra skatinti bendrovės įvertinti dėl vykdomos veiklos galimą grėsmę aplinkai ir kurti bei naudoti aplinkai saugias technologijas bei gamybinius procesus. Tačiau privalomojo įmonės bendrosios civilinės atsakomybės draudimo už žalą, padarytą aplinkos užteršimu, nustatymas neatliks savo pagrindinės funkcijos, jei draudimo bendrovės neturės galimybės teisės aktų pagalba įvertinti būsimo rizikos ir jei kompetentingos valstybės institucijos nebendradarbiaus su draudimo bendrovėmis reglamentuojant metodus, skirtus žalos dydžio nustatymui.

Pagrindinės sąvokos: žalos aplinkai atlyginimas, aplinkos būklės atkūrimas, finansinio užtikrinimo priemonės, privalomas civilinės atsakomybės draudimas, rizikos įvertinimas.

ĮVADAS

Šiandien pasaulyje aplinkos apsaugai skiriama ypatingai daug dėmesio. Tampa aišku, kad ir mūsų ir būsimųjų kartų gyvenimo kokybė priklauso ir priklausys nuo planetos aplinkos būklės, nuo to kaip racionaliai bus naudojami gamtiniai išteklių ir saugojami kraštovaizdis bei biologinė įvairovė.

Europos Parlamentas ir Taryba 2004 m. balandžio 21 d. priėmė direktyvą Nr. 2004/35/EB (toliau – Direktyva) dėl atsakomybės už aplinkos apsaugą siekiant išvengti žalos aplinkai ir ją ištaisyti, kurios tikslas – sukurti žalos aplinkai prevencijos ir ištaisymo visuomenei tinkama (protinga) kaina bendrą sistemą. Šios direktyvos pagrindinis siekis yra įvertinti finansinę atsakomybę to subjekto, kurio veikla sukėlė žalą arba neišvengiamą (realią) tokios žalos grėsmę aplinkai, tokiu būdu įtvirtinant pagrindiniu Europos Sąjungos aplinkosaugos principu tapusią nuostatą – „teršėjas moka“. Pagal nurodytą principą subjektas, padarantis žalą aplinkai, turi imtis priemonių žalai atlyginti, o subjektas, kuris sukelia jau

aukščiau įvardintą neišvengiamą (realią) tokios žalos grėsmę, yra įpareigojamas imtis prevencinių priemonių, kad užkirsti kelią žalai atsirasti.

Direktyvos 14 str. 1 dalis įpareigoja valstybes nares skatinti finansinio užtikrinimo priemonių kūrimą, kuriomis subjektai galėtų naudotis tam, kad užtikrintų savo atsakomybę pagal šią Direktyvą, ypač nemokumo atveju. 2010 m. spalio mėn. 12 d. Europos Komisija, pristatydama ataskaitą Tarybai, Europos parlamentui, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui dėl Direktyvos veiksmingumo faktinio žalos aplinkai ištaisymo požiūriu, draudimą įvardino kaip labiausiai paplitusią priemonę, kuria siekiama užtikrinti atsakomybę už aplinkos apsaugą, antroji priemonė pagal populiarumą – bankų garantijos.¹

Tyrimo objektas yra įmonės bendrosios civilinės atsakomybės draudimo už žalą, padarytą aplinkos užteršimu, kaip privalomos finansinės užtikrinimo priemonės probleminiai aspektai.

Tyrimo tikslas yra trumpai aptarti draudimo produktų, dėl aplinkai padarytos žalos, atsiradimą Europoje, supažindinti su Lietuvos valstybės pozicija dėl tokio pobūdžio finansinės užtikrinimo priemonės privalomumo, aptarti Lietuvoje veikiančių draudimo bendrovių siūlomas paslaugas ir iširti bei palyginti skirtingų draudimo bendrovių draudimo sąlygas, reglamentuojančias aplinkai padarytos žalos atlyginimą.

Rašant šį straipsnį buvo taikomi įvairūs metodai: aprašomasis bei sisteminės analizės metodai naudojami siekiant pristatyti civilinės atsakomybės draudimą dėl aplinkai padarytos žalos kaip vieną iš draudimo rūšių ir pagrindinius privalomojo draudimo teisinio reguliavimo aspektus, trūkumus bei iš to praktikoje galinčias kilti problemas; vertinant draudimo sąlygas ir aplinkai padarytos žalos dydžio nustatymo bei atlyginimo tvarką naudojami analoginis kritinis bei lyginamasis metodai.

PRIVALOMOJO ĮMONĖS BENDROSIOS CIVILINĖS ATSAKOMYBĖS DRAUDIMO UŽ ŽALĄ, PADARYTĄ APLINKOS UŽTERŠIMU – KAIP VIENOS IŠ PAGRINDINIŲ FINANSINIŲ UŽTIKRINIMO PRIEMONIŲ, TIKSLAS IR PROBLEMINIAI ASPEKTAI

Analizuojant draudimo funkcijas draudimo teorijoje išskiriama daug draudimo funkcijų, tokių kaip: žalos prevencijos, žalos sumažinimo, socialinė, rizikos perdavimo, rizikos

¹ 2010 10 12 Europos komisijos ataskaita Tarybai, Europos Parlamentui, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir regionų komitetui pagal direktyvos Nr. 2004/35/EB dėl atsakomybės už aplinkos apsaugą siekiant išvengti žalos aplinkai ir ją ištaisyti 14 str. 2 dalį. [interaktyvus] 2010 [žiūrėta 2012-06-06] <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:0581:FIN:LT:HTML> .

paskirstymo ir kitų. Draudimo kompensacinė funkcija įvardijama kaip viena iš svarbiausių, todėl logiška, kad šiai dienai Europos Sąjungos šalyse draudimas yra pagrindinė ir populiariausia finansinio užtikrinimo priemonė aplinkos apsaugos srityje.

Draudimo produktas, susijęs su Civilinės atsakomybės draudimu dėl aplinkai padarytos žalos atlyginimo, yra pakankamai naujas Europos draudimo rinkoje, kur santykinai nedidelis kiekis draudimo bendrovių siūlo finansinę apsaugą nuo atsakomybės už aplinkos užteršimą. Draudimo bendrovės dar tik tiria metodus skirtus tam, kad įvertinti galimos žalos dydį dėl aplinkos taršos ir prisiimtos rizikos mastą. Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos duomenimis (*EBPO; anglų kalba - the Organization for Economic Co-operation and Development, strumpinimas – OECD*) per 2011 metus Europos Sąjungos valstybėse buvo surinkta nuo 250 milijonų eurų iki 350 milijonų eurų įmokų už civilinės atsakomybės draudimą dėl aplinkai padarytos žalos atlyginimo, o tai sudaro mažiau nei 1% visų įmokų bendrosios civilinės atsakomybės draudimo rinkoje. Palyginimui reiktų įvertinti JAV civilinės atsakomybės dėl aplinkai padarytos žalos draudimo rinką, kur jau 2003 m. draudimo įmokos siekė 2 mlrd. JAV dolerių.² Pirmieji federaliniai teisės aktai, reglamentuojantys atsakomybę už aplinkos taršą JAV buvo išleisti dar 1980 metais, todėl draudimo bendrovės žymiai anksčiau nei Europoje, inicijavo su aplinkos apsauga susijusių produktų ir sąlygų kūrimą.

Lietuvos banko apžvalgoje teigiama, kad per 2011 metus bendrosios civilinės atsakomybės draudimo rinkoje pasirašyta 67,1 mln. litų įmokų,³ o per 2012 metus įmokų suma paaugo iki 71,0 mln. litų⁴. Tačiau nei Lietuvos Bankas, nei draudimo bendrovės, nei aplinkos apsaugos kontrolę įgyvendinančios institucijos viešai neskelbia informacijos apie tai, kokia aukščiau paminėtų įmokų dalis yra skirta civilinės atsakomybės draudimui dėl aplinkai padarytos žalos atlyginimo.

Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos įstatymas nustato ne tik atsakomybę už aplinkos apsaugos reikalavimų pažeidimą pagrindus, bet ir įtvirtina ūkio subjekto atsakomybę be kaltės principą. Aplinkos apsaugos įstatymo 34 straipsnio 2 dalyje, nurodyta, kad ūkio subjektams taikoma civilinė atsakomybė, neatsižvelgiant į jų kaltę, už bet kokią žalą aplinkai arba realią jos grėsmę, atsiradusią dėl jų ūkinės veiklos, išskyrus šiame įstatyme numatytus

² Liability for environmental damage in Eastern Europe, Caucasus and Central Asia (EECA): Implementations of good international practises. [interaktyvus] 2011 [žiūrėta 2012-06-05]

<http://www.oecd.org/env/environmentalmergingandtransitioneconomies/50244626.pdf>.

³ 2011 m. 12 mėn. Draudimo rinkos apžvalga, Lietuvos bankas. [interaktyvus] 2012 [žiūrėta 2012-06-05]

http://www.lb.lt/2011_m_12_men_draudimo_rinkos_apzvalga.

⁴ Lietuvos draudimo rinkos apžvalga 2012, Lietuvos bankas. [interaktyvus] 2013 [žiūrėta 2013-03-20]

http://www.lb.lt/lietuvos_draudimo_rinkos_2012_m_apzvalga

atvejus.⁵ Lietuvoje įstatymų leidėjas tiesiogiai iš 2004 m. balandžio 21 d. Direktyvos Nr. 2004/35/EB į Aplinkos apsaugos įstatymą perkėlė nuostatą, kad ūkio subjektas atsako ne tik už aplinkai padarytą žalą, bet ir už realios žalos grėsmės sukėlimą. Pirmuoju atveju atsakomybė siejama su neigiamų padarinių aplinkai sukėlimu bei su tuo susijusiomis gamtos atkūrimo išlaidomis. Antruoju atveju ūkio subjekto atsakomybė susijusi su prevencinių priemonių taikymo išlaidų atlyginimu, t.y. išlaidos, kurios skiriamos užkirsti kelią žalos aplinkai atsiradimui arba tiesiog sumažinti žalą aplinkai.

Griežtos atsakomybės įtvirtinimas teisės aktuose netiesiogiai sudaro pagrindą tikėtis įsigyti rinkoje visapusiškai tokio pobūdžio atsakomybę apimančią draudimo produktą.

LR Atliekų tvarkymo įstatymas įpareigoja visus atliekų tvarkytojus sudaryti laidavimo sutartį ar turėti banko garantiją.⁶ Šių priemonių tikslas yra ne žalos, padarytos aplinkos užteršimu, atlyginimas, o užtikrinti finansavimą tais atvejais, kai įmonė privalo nutraukti atliekų naudojimo ar šalinimo veiklą, tačiau neturi lėšų nutraukti veiklą laikantis patvirtinto veiklos nutraukimo plano. Pareiga apdrausti draudimo kompanijoje civilinę atsakomybę už žalą, kuri vykdant veiklą gali būti padaryta tretiesiems asmenims ir(ar) jų turtui bei aplinkai, yra nustatyta tik toms įmonėms, kurios surenka, saugo, šalina ir/ar naudoja pavojingas atliekas. Beje toks įpareigojimas yra nustatytas ne tik LR Atliekų tvarkymo įstatymo 12 str., bet ir LR Aplinkos ministro 2003 m. gruodžio 19 d. Įsakyme Nr. 684 „Dėl pavojingų atliekų tvarkymo licenzijavimo taisyklių bei pavojingas atliekas tvarkančių įmonių darbuotojams taikomų kvalifikacinių reikalavimų ir atestavimo tvarkos patvirtinimo“. Priešingu atveju Lietuvos Respublikos aplinkos ministerija neišduoda bendrovėms pavojingų atliekų tvarkymo licenzijų, arba netgi sustabdo licenzijų galiojimą jei nustatoma, kad bendrovė, tvarkanti pavojingas atliekas, neturi galiojančio veiklos draudimo liudijimo (poliso). Galime teigti, kad dėl tokio teisinio reglamentavimo bendrovių galimybės vykdyti licenzijuojamą veiklą *de facto* priklauso nuo draudimo kompanijos sprendimo sudaryti draudimo sutartį arba atsisakyti tai daryti.

Lietuvoje bendrovės, neturinčios pavojingų atliekų tvarkymo licenzijų, bet vykdančios ne mažiau aplinkai grėsmę keliančią veiklą turi teisę pačios savarankiškai įvertinti veiklos riziką ir apsispręsti dėl draudimo sutarties sudarymo, nebent jas tai įpareigoja daryti tarptautinės konvencijos (civilinės atsakomybės draudimas už branduolinę žalą, civilinės

⁵ Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos įstatymas. *Valstybės žinios*, 1992, Nr. 5-75.

⁶ Lietuvos Respublikos atliekų tvarkymo įstatymas. *Valstybės žinios*, 2002, Nr. 72-3016.

atsakomybės draudimas už žalą, padarytą laivų, vežančių naftą laivais kaip krovinių ir laivų bunkeriais ir vežančių pavojingas ir kenksmingas medžiagas ir kt.).

Aplinkos apsaugos agentūros duomenimis 2013 m. kovo 20 d. Lietuvoje yra 510 bendrovių, turinčių pavojingų atliekų tvarkymo licenzijas (palyginimui - 2012 m. kovo 6 d. tokių bendrovių buvo 459).⁷ Teoriškai visos šios bendrovės privalo būti sudariusios įmonės civilinės veiklos atsakomybės draudimo sutartis, todėl civilinės atsakomybės draudimas dėl žalos, padarytos aplinkos užteršimu pagrįstai gali būti laikomas viena iš privalomųjų draudimų rūšių.

Visuotinai žinomu iš privalomųjų draudimo rūšių laikytinas Transporto priemonių savininkų ir valdytojų civilinės atsakomybės privalomasis draudimas, kuris reguliuojamas specialiuoju teisės aktu – Lietuvos Respublikos transporto priemonių savininkų ir valdytojų civilinės atsakomybės privalomojo draudimo įstatymu. Specialaus teisės akto, kuris reglamentuotų ir nustatytų civilinės atsakomybės privalomojo draudimo dėl aplinkai padarytos žalos pagrindines draudimo sąlygas, teisinius pagrindus ir principus, šiai dienai Lietuvoje nėra.

LR Vyriausybė taip pat pripažįsta skirtumą tarp pareigos draustis ir privalomojo draudimo ir 2010 m. gruodžio 15 d. Nutarimu Nr. 1789 patvirtino Privalomųjų draudimų koncepciją, kurios tikslas – „nustatyti privalomųjų draudimų sistemos veiklos principus tam, kad užtikrinti vientisą ir efektyvią privalomųjų draudimų sistemą“.⁸ Privalomieji draudimai pagal draudimo objektą suskirstyti į 4 (keturias) grupes: profesiniai, transporto priemonių valdytojų civilinės atsakomybės, prekių-sandėlio civilinės atsakomybės draudimas ir žalos aplinkai. Lietuvos Respublikos Vyriausybė sutinka, kad yra reali problema dėl to, kad asmenį ir/ar ūkio subjektą teisės aktai įpareigoja apsidrausti, tačiau draudimo bendrovei tokia pareiga apdrausti nenustatoma.

Tokio pobūdžio draudimo rūšį, kai teisės aktai įpareigoja tam tikrą ūkinę veiklą vykdančius subjektus apsidrausti, tačiau draudimo kompanijos reikiamos rūšies draudimu nedraudžia, draudimo teisės mokslininkai dar įvardija, kaip „vienašalį privalomą draudimą“.⁹

Lietuvos banko duomenimis 2013 m. kovo 20 dienai Lietuvoje yra 14 draudimo įmonių, kurios vykdo ne gyvybės draudimo veiklą.¹⁰

⁷ Įmonių, turinčių pavojingų atliekų tvarkymo licenzijas, sąrašas. [interaktyvus] 2013 [žiūrėta 2013-03-20] <http://atliekos.gamta.lt/cms/index?rubricId=7956c8f2-f1ec-4b38-8005-1fad271a5b1>

⁸ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2010 m. gruodžio 15 d. Nutarimas Nr. 1789 Dėl privalomųjų draudimų koncepcijų patvirtinimo. *Valstybės žinios*, 2010, Nr.: 151 -7722.

⁹ Environmental damage insurance in theory and practice. 2001 [žiūrėta 2012-06-05] <http://www.cserge.ucl.ac.uk/Faure.pdf>

¹⁰ Draudikai vykdančys ne gyvybės draudimo veiklą, Lietuvos bankas [interaktyvus] 2013 [žiūrėta 2013-03-20] http://www.lb.lt/draudikai?pg=draudikai_vykdančys_ne_gyvybes_draudimo_veikla.

Susipažinus su Lietuvoje veikiančių draudimo bendrovių ir kitų Europos Sąjungos valstybių narių draudimo įmonių filialų siūlomomis draudimo paslaugų rūšimis ir atlikus jų lyginamąją analizę, darytina išvada, kad Lietuvoje draudimo bendrovės nesiūlo atskirų, specializuotų produktų, skirtų apdrausti veiklos civilinę atsakomybę tik dėl žalos aplinkai. Draudikai praplėtė bendrosios civilinės atsakomybės draudimą, papildomai numatydami sąlygą dėl civilinės atsakomybės, numatytos už žalą, padarytą aplinkos užteršimu. Problema tame, kad jeigu bendrovė nepageidauja sudaryti draudimo sutarties dėl bendrosios civilinės atsakomybės, tokia įmonė Lietuvoje realiai neturi galimybės apdrausti savo civilinės atsakomybės dėl žalos aplinkai padarymo.

Iš aukščiau paminėto įmonių skaičiaus tik 9 (devynios) bendrovės draudžia įmonės bendrąją civilinę atsakomybę, o civilinės atsakomybės draudimu, kuri kyla dėl žalos aplinkai padarymo, gali apdrausti 8 (aštuonios) bendrovės: AB „Lietuvos draudimas“, UAB DK „PZU Lietuva“, If P&C Insurance AS“ filialas, Seesam Insurance AS Lietuvos filialas, If P&C Insurance AS filialas, Compensa Towarzystwo Ubezpieczeń S.A. Vienna Insurance Group filialas, ADB "Baltikums" Lietuvos filialas, BTA Insurance Company” SE filialas Lietuvoje.

Ištyrus draudimo taisyklių nuostatas, kurių pagrindu sudaromos sutartys dėl civilinės atsakomybės, kylančios dėl žalos aplinkai, galime nustatyti tam tikrus tokios draudimo rūšies principus:

1. Draudžiama civilinė atsakomybė dėl žalos, kuri padaroma aplinkai ir jos elementams (žemės paviršiui ir gelmėms, orui vandeniui, dirvožemiui, augalams, gyvūnams, organinėms ir neorganinėms medžiagoms) draudėjui vykdant apdraustą veiklą. Tačiau draudimo bendrovės nėra linkusios atlyginti išlaidų, kurias teršėjas yra įpareigotas skirti prevencijai ir toms priemonėms, kurių teršėjas privalo imtis tam, kad atstatyti sužalotą aplinką.

Iš principo draudikai sutinka, kad draudėjas ir/ar apdraustasis privalo stengtis išvengti ar sumažinti žalą dėl galimo arba realaus įvykio, imtis reikiamų ir protingų atsargumo priemonių, reikalingų žalos prevencijai. Tačiau tik viena bendrovė reglamentuodama žalos atlyginimo sąlygas nurodo, kad išlaidos prevencijai atlyginamos išimtinai tik tais atvejais, kai kyla neišvengiama grėsmė kitų asmenų turtui, bet jei padarius žalą gamtai būtina visiškai atstatyti situaciją, nes kitaip tiesioginė grėsmės pašalinti nėra galimybės – tokių išlaidų draudimo bendrovė neatlygina (pvz. užteršto grunto išvežimas, nukenksminimas ir kt.). Vienos iš bendrovių draudimo taisyklėse netgi aiškiai įvardinta, kad nedraudžiamuoju įvykiu laikoma žala, reglamentuojama Direktyvos Nr. 2004/35/CE dėl aplinkai daromos žalos

prevencijos ir pašalinimo.¹¹ Dar viena draudimo bendrovė į draudimo sąlygas yra įtraukusi nuostatą, kad reikalavimas atlyginti žalą, „apskaičiuotą pagal teisės aktus, priimtus įgyvendinant Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą 2004/35/EB Dėl atsakomybės už aplinkos apsaugą siekiant išvengti žalos aplinkai ir ją ištaisyti“ taip pat yra nedraudžiamasis įvykis.¹²

Darytina prielaida, kad draudikai vengia atlyginti išlaidas prevencijai dėl to, kad šiai dienai dėl negausaus įvykių skaičiaus sudėtinga įvertinti riziką ir prognozuoti galimas žalos atlyginimo išlaidas.

Bet padėtis draudimo paslaugų rinkoje keičiasi. Vokietijos draudimo bendrovė *Allianz Global Corporate & Specialty*, užimanti 12-tą vietą didžiausių pasaulio finansinių bendrovių sąrašė, nuo 2009 metų savo klientams siūlo civilinės atsakomybės už žalą aplinkai draudimo produktą, kuris apima ne tik žalos, padarytos biologinei įvairovei, atlyginimą, bet ir atlygina išlaidas, būtinas aplinkos būklei atstatyti.¹³ Draudimo bendrovė, nusprendusi prisiimti tokio lygio riziką, kelia atitinkamus saugumo reikalavimus ir ūkio subjektų, planuojančių įsigyti siūlomą draudimo produktą, vykdomai veiklai (pvz.: reikalauja dvisienių rezervuarų pavojingų skysčių laikymui ir transportavimui ir jei viena sieną sugadina erozija, automatiškai įsijungia avarinė sistema; lietaus nuotėkų vamzdžiai turi turėti atitinkamas sklendes ir jei gamykloje išsilieja cheminės medžiagos, sklendės uždaromos ir tokiu būdu yra galimybė apsaugoti vandens telkinius nuo kenksmingų nuotėkų ir kt.). Tiesiog ūkio subjektai, kurių veikla neatitinka keliamų saugumo reikalavimų, neturi galimybės sudaryti pageidaujamos rūšies draudimo sutarties. Draudimo bendrovės atstovų nuomone, aukšto lygio saugumo reikalavimai netiesiogiai padeda ne tik sumažinti gamtai padaromos žalos apimtį, bet ir apsaugo nuo aplinkos užteršimo.

2. Įvykis laikomas draudžiamuoju tik tada, kai užteršimas įvyko staiga, netyčia ir netikėtai ir nėra susijęs su jokiais lėtais, laipsniškais procesais, tęstiniais veiksmais, pasikartojančiais reiškiniais. Kad užtikrinti šios sąlygos įgyvendinimą, kai kurios draudimo bendrovės reikalauja, kad apie taršą draudėjas sužinotų ne vėliau kaip per 72 valandas nuo jos pradžios ir per draudimo sąlygose nurodytą terminą apie tai informuotų draudiką. Tokio pobūdžio draudimo sąlyga netiesiogiai įpareigoja įmones, sudariusias civilinės atsakomybės

¹¹ Compensa Towarzystwo Ubezpieczeń S.A. Vienna Insurance Group filialas Įmonių kompleksinio draudimo taisyklių 2.1.24 p. [interaktyvus] 2013 [žiūrėta 2013-03-20] < http://www.compensa.lt/pdf/GTC_SME.pdf >.

¹² UAB DK „PZU Lietuva“ Bendrosios civilinės atsakomybės draudimo taisyklių Nr. 034 3.5 p. [interaktyvus] 2013 [žiūrėta 2013-03-19] < http://www.pzu.lt/uploads/documents/bca_t034_galioja_nuo_20130226.pdf >.

¹³ How insurance can help prevent pollution. [interaktyvus] 2013 [žiūrėta 2013-03-19] < <http://knowledge.allianz.com/environment/pollution/?646/how-insurance-can-help-prevent-pollution> >.

už žalą, padarytą aplinkos užteršimu, draudimo sutartį elgtis atsakingai ir investuoti lėšas į saugesnės įrangos, daviklių, nuotekų detektorių įsigijimą.

3. Nė viena draudimo bendrovė neatlygina žalos aplinkai, jei tai įvyko dėl draudėjo aplaidumo ar tyčinių veiksmų, kuriais draudėjas siekia gauti draudimo išmoką. Draudikai taip pat turi teisę atsisakyti mokėti draudimo išmoką, jei užteršimas kilo nesilaikant įstatymų ir/ar kitų teisės norminių aktų, viešosios valdžios atstovų nurodymų arba atsakomybė kyla dėl veiklos, kurią ūkio subjektas vykdo neturint būtino tokiai veiklai vykdyti valstybės ir/ar savivaldybės institucijų leidimo. Logiška, kad protingas ir sąmoningas asmuo, už mokesčių perkėles atsakomybę dėl aplinkos žalai atlyginimo draudikui, vykdydamas veiklą neturėtų sudaryti pagrindo draudimo bendrovei atsisakyti mokėti draudimo išmoką įvykus draudiminiam įvykiui.

4. Draudimo bendrovės neprisiima atsakomybės dėl žalos aplinkai, kurios dydį apskaičiuoja aplinkos apsaugos pareigūnai Lietuvos Respublikos Aplinkos ministro įsakymuose nustatyta tvarka. Tik viena draudimo bendrovė yra sudariusi galimybę pasirinkti skirtingo pobūdžio draudimo apsaugos sąlygas – vienu atveju draudikas atlygina tokį žalos dydį, kokį paskaičiuoja įgalinimus turinčio oficialios institucijos, o esant kitai draudimo apsaugos sąlygai – aplinkai užteršimu padarytos žalos dydį skaičiuoja pats draudikas.¹⁴ Likusios draudimo bendrovės pasilieka teisę savarankiškai įvertinti ir paskaičiuoti aplinkai padarytos žalos dydį. Tai suponuoja išvadą, kad draudimo bendrovė, skaičiuojant žalą padarytą aplinkos užteršimu, neįsipareigoja vadovautis nei Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2002 m. rugsėjo 9 d. Įsakymu Nr. 471 patvirtinta „Aplinkai padarytos žalos atlyginimo dydžių apskaičiavimo metodika“ nei kitomis LR Aplinkos ministro patvirtintomis metodikomis, skirtomis apskaičiuoti žalą, padarytą laukinių gyvūnų rūšims ir jų buveinėms, Lietuvos saugomoms rūšims ir jų buveinėms, augalų nacionaliniams genetiniams ištekliams bei jų augavietėms ir žuvų ištekliams.

IŠVADOS

Apibendrinant darytina išvada, kad Privalomojo įmonės bendrosios civilinės atsakomybės draudimo už žalą, padarytą aplinkos užteršimu, sąlygas nustato pačios draudimo bendrovės ir dėl tos priežasties jos ne visada dera su privalomai nustatytais draudimo

¹⁴ „If P&C Insurance AS“ filialo Bendrosios civilinės atsakomybės draudimo taisyklės Nr. 010. [interaktyvus] 2013 [žiūrėta 2013-03-19] <
http://www.if.lt/web/lt/sitecollectiondocuments/taisyklesnuo20090701/bendrosios_ca_dr_taisykles_nr010_20101119.pdf>.

sąlygomis. Draudimo bendrovės Lietuvoje yra privatūs juridiniai asmenys ir savarankiškai sprendžia kokių rūšių draudimo sutartis sudaryti. Tam, kad privalomasis draudimas pasiektų tą tikslą, dėl kurio jis nustatomas, įstatymų leidėjai turi privalomai nustatomas draudimo sąlygas derinti su draudimo įmonėmis.

Draudimo kompanijoms nepriimtini direktyviniai aplinkai padarytos žalos dydžio nustatymo metodai. Todėl taip pat svarbu, kad aplinkos apsaugos pareigūnai, įvertindami aplinkai padarytą žalą ir galimybę atstatyti į padėtį, buvusią iki žalos padarymo, savo veiksmus derintų su draudimų kompanijų atstovais.

Žalos aplinkai atlyginimą būtina laikyti kaip vienu iš svarbiausių aplinkos išsaugojimo garantų. Šiuo metu sudėtinga įvertinti Lietuvos draudimo bendrovių įnašą užtikrinant Direktyvoje bei LR Atliekų tvarkymo įstatyme numatytą atsakomybę, nes viešai nėra skelbiami duomenys apie draudimo bendrovių išmokas dėl žalos, padarytos aplinkai, atlyginimo. Įmonės turi galimybę apdrausti savo civilinės atsakomybę, kylančią dėl žalos aplinkai padarymo, bet realiai draudimo sutarčių taisyklėse nustatyta tokios žalos apskaičiavimo ir atlyginimo tvarka neužtikrina visiško žalos, padarytos aplinkai, atlyginimo.

LITERATŪRA

1. 2010 10 12 Europos komisijos ataskaita Tarybai, Europos Parlamentui, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir regionų komitetui pagal direktyvos Nr. 2004/35/EB dėl atsakomybės už aplinkos apsaugą siekiant išvengti žalos aplinkai ir ją ištaisyti 14 str. 2 dalį. [interaktyvus] 2004 [žiūrėta 2012-06-05] <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:0581:FIN:LT:HTML>>.
2. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2004/35/ET „Dėl atsakomybės už aplinkos apsaugą siekiant išvengti žalos aplinkai ir ją ištaisyti (atlyginti)“. [interaktyvus] 2004 [žiūrėta 2012-06-05] <<http://eurex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CONSLEG:2004L0035:20060501:LT:PDF>>.
3. Lietuvos Bankas. 2012 m. 12 mėn. Draudimo rinkos apžvalga. [interaktyvus] 2012 [žiūrėta 2012-06-05] <http://www.lb.lt/2011_m_12_men_draudimo_rinkos_apzvalga>.
4. Lietuvos Bankas. Lietuvos draudimo rinkos apžvalga 2012. [interaktyvus] 2013 [žiūrėta 2013-03-20] <http://www.lb.lt/lietuvos_draudimo_rinkos_2012_m_apzvalga>.
5. Įmonių, turinčių pavojingų atliekų tvarkymo licenzijas, sąrašas. [interaktyvus] 2013 [žiūrėta 2013-03-20] <<http://atliekos.gamta.lt/cms/index?rubricId=7956c8f2-f1ec-4b38-8005-1fad271a5b1>>.
6. Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos įstatymas. *Valstybės žinios*, 1992, Nr. 5-75.
7. Lietuvos Respublikos atliekų tvarkymo įstatymas. *Valstybės žinios*, 2002, Nr. 72-3016.
8. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2010 m. gruodžio 15 d. Nutarimas Nr. 1789 Dėl privalomųjų draudimų koncepcijų patvirtinimo. *Valstybės žinios*, 2010, Nr.: 151 -7722.
9. Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2002 m. rugsėjo 9 d. Įsakymas Nr. 471 Dėl Aplinkai padarytos žalos atlyginimo dydžių apskaičiavimo metodikos patvirtinimo. *Valstybės Žinios*, 2002, Nr. 93-4026.

10. Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2010 m. rugpjūčio 12 d. Įsakymas Nr. D1-695 Dėl laukinių gyvūnų rūšims ir jų buveinėms padarytos žalos atlyginimo dydžių apskaičiavimo metodikos patvirtinimo. *Valstybės Žinios*, 2010, Nr. 98-5105.
11. Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2010 m. liepos 15 d. Įsakymas Nr. D1-621 Dėl Lietuvos saugomoms rūšims ir jų buveinėms padarytos žalos apskaičiavimo metodikos patvirtinimo. *Valstybės Žinios*, 2010, Nr. 87-4616.
12. Lietuvos Respublikos Aplinkos ministro 2003 m. gruodžio 19 d. Įsakymas Nr. 684 Dėl pavojingų atliekų tvarkymo licenzijavimo taisyklių bei pavojingas atliekas tvarkančių įmonių darbuotojams taikomų kvalifikacinių reikalavimų ir atestavimo tvarkos patvirtinimo. *Valstybės žinios*, 2004, Nr. 15-522.
13. Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2003 m. liepos 22 d. Įsakymas Nr. 391 Dėl žalos, padarytos augalų nacionaliniams genetiniams ištekliams bei jų augavietėms, apskaičiavimo tvarkos patvirtinimo. *Valstybės Žinios*, 2003, Nr. 79-3615.
14. Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2009 m. gegužės 21 d. Įsakymas D1-280 Dėl padarytos žalos žuvų ištekliams apskaičiavimo tvarkos aprašo, padarytos žalos žuvų ištekliams apskaičiavimo bazinių įkainių patvirtinimo ir LR Aplinkos ministro 2003 m. birželio 25 d. įsakymo Nr. 320 „Dėl hidrobiantams padarytos žalos skaičiavimo metodikos patvirtinimo“ pripažinimo netekusius galios. *Valstybės Žinios*, 2009, Nr. 63-2526.
15. AAS "Gjensidige Baltic" Lietuvos filialas Bendrosios civilinės atsakomybės draudimo taisyklės Nr. 113. [interaktyvus] 2013 [žiūrėta 2013-03-20] < <http://www.gjensidige.lt/files/Taisykles/BCA.pdf> >.
16. AB Lietuvos draudimas Bendrosios civilinės atsakomybės draudimo taisyklės Nr. 054. [interaktyvus] 2013 [žiūrėta 2013-03-16] < http://www.ld.lt/index.php/draudimas/draudimas_verslui/prekiaujate_ir_teikiate_paslaugas/153 >.
17. ADB „Baltikums“ Lietuvos filialas Bendrosios civilinės atsakomybės draudimo taisyklės. [interaktyvus] 2013 [žiūrėta 2013-03-20] < <http://www.baltikums.lt/taisykles/90-bendrosios-civilins-atsakomybs-draudimo-taisykls> >.
18. “BTA Insurance Company” SE filialas Lietuvoje Bendrosios civilinės atsakomybės draudimo taisyklės Nr.011. [interaktyvus] 2013 [žiūrėta 2013-03-20] < http://www.bta.lt/files/15899_BCAD_taisykles.pdf >.
19. Compensa Towarzystwo Ubezpieczeń S.A. Vienna Insurance Group filialas Įmonių kompleksinio draudimo taisyklės. [interaktyvus] 2013 [žiūrėta 2013-03-20] < http://www.compensa.lt/pdf/GTC_SME.pdf >.
20. „If P&C Insurace AS“ filialo Bendrosios civilinės atsakomybės draudimo taisyklės Nr. 010. [interaktyvus] 2013 [žiūrėta 2013-03-19] < http://www.if.lt/web/lt/sitecollectiondocuments/taisyklesnuo20090701/bendrosios_ca_dr_taisykles_nr010_20101119.pdf >.
21. Seesam Insurance AS Lietuvos filialas Bendrosios civilinės atsakomybės draudimo taisyklės Nr. 013. [interaktyvus] 2013 [žiūrėta 2013-03-20] < https://www.seesam.lt/uploads/files/Regulations_old/BCA_taisykles_20090501.pdf >.
22. UADB ERGO LIETUVA Civilinės atsakomybės draudimo taisyklės Nr. 008. [interaktyvus] 2013 [žiūrėta 2013-03-20] < <http://www.ergo.lt/files/ergo%20taisykles%20ca%20008.pdf> >.
23. UAB DK „PZU Lietuva“ Bendrosios civilinės atsakomybės draudimo taisyklės Nr. 034. [interaktyvus] 2013 [žiūrėta 2013-03-19] < http://www.pzu.lt/uploads/documents/bca_t034_galioja_nuo_20130226.pdf >.
24. Žvaigždienė I. *Materialinė atsakomybė už žalą aplinkai*. Vilnius: UAB "Justitia", 2008.
25. Environmental damage insurance in theory and practice. 2001 [žiūrėta 2012-06-05] < <http://www.cserge.ucl.ac.uk/Faure.pdf> >.

26. How insurance can help prevent pollution. [interaktyvus] 2013 [žiūrėta 2013-03-19] <
<http://knowledge.allianz.com/environment/pollution/?646/how-insurance-can-help-prevent-pollution> >.
27. Liability for environmental damage in Eastern Europe, Caucasus and Central Asia (EECA): Implementations of good international practises. [interaktyvus] 2011 [žiūrėta 2012-06-05] <
<http://www.oecd.org/env/environmentinemergingandtransitioneconomies/50244626.pdf> >.

THE PURPOSE AND PROBLEMATIC ASPECTS OF COMPULSORY COMPANY GENERAL LIABILITY INSURANCE FOR ENVIRONMENTAL DAMAGE

Sigita Kausteklytė-Tunkevičienė*
Mykolas Romeris University

Summary

The society is required to consider and to look for the optimal ways and guarantees to preserve the environment, because its economic activity leads to deterioration of ecosystems and loss of biodiversity. Compensation of environmental damage and environmental restoration are regarded as particularly important guarantees for environmental preservation and such financial security measures as a guarantee, warranty and insurance are used to enforce them.

One of the main goals of various financial measures on liability for environmental damage is to ensure that it would be rewarded not by the government or by public funds, despite environmental damage was caused by the company which doesn't have sufficient funds to liquidate it. The indirect aim of these measures is to encourage companies to evaluate the potential threat to the environment of their activities and to create and to use environmentally friendly technologies and manufacturing processes.

However, the benefits of the compulsory company general liability insurance for environmental damage will not be achieved and its setting will not perform its basic function, if the insurance companies will not have the possibility to assess future risks on the basis of legal acts and if the competent public authorities will not cooperate with insurance companies regulating the methods for determining the value and size of environmental damage.

Keywords: environmental damage, environmental restoration, financial security measures/products, compulsory civil liability insurance, risk evaluation.

Sigita Kausteklytė-Tunkevičienė*, Mykolas Romeris universiteto Viešojo saugumo fakulteto Teisės katedros lektorė. Mokslinių tyrimų kryptis: socialinių teisių įgyvendinimo problemų tyrimas.

Sigita Kausteklytė-Tunkevičienė**, Mykolas Romeris University, Faculty of Public Security, Department of Law, lecturer. Research interests: research of problems in realization of social rights